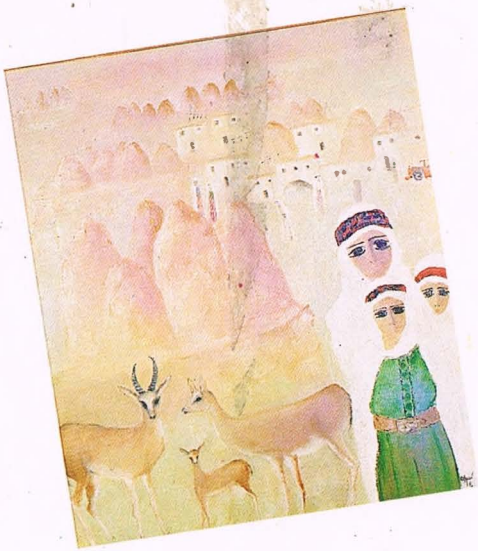
Fikret Otyam

CEYLANLAR SUYA İNDİ

PROSPERO
Yayınları

Fikret Otyam • Ceylanlar Suya İndi • Prospero Yayınları

PROSPERO YAYINLARI

•

Yöneten: İsmail Gençtürk

•

2. Basım, Aralık, 1994

•

Haberleşme Adresi: P.K. 45
Tel: 431 29 55

•

Baskı:
Saydam Matbaacılık Ltd. Şti.
Tel : 231 30 30 • 229 46 79
ANKARA

Kapak ve İç Resimler: Fikret Otyam

ISBN: 975-7273-53-8

Fikret Otyam

Ceylanlar Suya İndi

Prospero Yayınları

Tüm Çocuklara, çocuk arkadaşlarıma... Sizin için, tüm çocuklar için bir kitap daha yazdım. Güzel ülkemizin bir yöresini; Urfa'yı, köylerini, ovasını, insanlarını, doğasını anlattım; hayvanlarını, yoksulluklarını, acılarını, kıvançlarını... Tam yirmibeş yıldır giderim oralara. Orada da nice güzel çocuk arkadaşlarım var. İlk tanıdığım çocukların da şimdi çocukları var. Gidince, onların da çocuklarıyla arkadaşlık ediyorum. Bazılarının da isim babası oldum. Siz bilir misiniz, ilk arkadaşlarımdan birisi, oğluna benim adımı verdi, Ceylanpınar'da bu çocuk, Fikret Otyam. Bu, sevgidir aslında, ben onları çok sevdim. Bu kitabı okuyunca, inanıyorum, sizler de seveceksiniz. Bu da yurt sevgisidir, yalansız dolansız. Bundan önce sizlere **Can Arkadaş**'ı yazdım. Kısa sürede tükendi Can Arkadaş, yeniden basıldı. Bu kitabı da seveceksiniz, inanıyorum buna, inanmasam vermezdim basılması için. Bu kitapta yazılanlar acaba doğru mu diye, sormayın annelerinize babalarınıza, çünkü hepsi doğrudur; acı da olsa doğru. Ben inanıyorum sizler de inanın, güzel günler, acısız günler bir gün gelecektir. Haydi o güzel günlere şimdiden bir "Merhaba" diyelim, sevgiyle, inançla,umutla... Evet çevirin şimdi sayfaları, sizler için özel olarak yaptığım resimlere de bakarak.

Fikret Otyam

Ankara, Nisan 1978

CEYLANLAR SUYA İNDİ

"Heeeeeyyy!" diye bağırıyordu çoban Mustafa, kavalını telaşla cebine koyarken. "Heeeeeyy!" Gitmeyin o tarafa!... Heeey!... Gitmeyin!... Gitmeyin!..." Koşarken, bir yandan da, değneğini sallıyordu koyunlara doğru, "Durun heey! Durun! Durun!.."

Çoban Mustafa daha hızlandı. Koyunlara doğru koşuyordu, kaçan koyunlara doğru. Bir adım daha attı ve ayağını kaldırdı, işte tam o anda yer gök inledi, toz duman doldu her taraf, bağırdı Mustafa.

"Yandım aneeeeey!... Yandım!.. Yandım!..."

Yer gök inlemişti, sarsılmıştı topraklar, toz duman olmuştu her taraf ve bir koku, barut kokusu. Koyunlar saçıldı çevreye. Kaçtı kimisi, ak derileri al al olarak.

Her taraf sustu bir süre. Böcekler sustu. Kuşlar sustu. Kurtlar sustu. Sonra cırcır böcekleri yeniden başladı cızlamaya, kuşlar yeniden ötmeye başladı,

susan doğa yeniden cıvıltasına kavuştu, çölyazıda doğanın yaşamı yeniden başladı. Kelebekler yeniden uçuşuyor, devedikenlerinin mor püsküllü çiçeklerine konuyorlar kanatlarını oynatarak, Enlik çiçeklerine ve ne kadar çiçek varsa hepsine konarak, o elvan elvan kanatlarını oynatarak. Kılımsı hortumlarını uzatıyorlar, çiçeklerin öz tozlarını emiyorlar, emiyorlar kanatlarını oynatıp; çiçeklerin tozları bulaşıyor tüylü bacaklarına, kanatlarına. Güneşe gelince, elvan elvan oluyor güneş; renkli renkli.

Bir çöl kertenkelesi kaldırıyor kafasını korkarak, yöresine bakıyor, çatal dilini çıkarıyor, yutacağı sineği gözlüyor, sinecikleri.

Ötelerde bir tarla faresi dikiliyor arka ayaklarının üzerine. Ön ayakları göğsüne doğru sarkık. Gözleri fıldır fıldır bakıyor sağına soluna, sonra akıl almaz bir hızla dalıyor kuru otların arasına, oradan bir yuvarlağın içine, yuvasına.

Ceylanlar geçiyor rüzgâr gibi. Ayakları ayaklarına eş, koşmuyor, uçuyorlar sanki.

Ceylanlar ya sürüyle gezerler ya da eş, çift. Gün batarken suya inerler, yorgun, ürkek.

Fotoğraf makinamı ayarladım, sessiz sessiz akan derenin hemen yanında bir kayanın arkasında iyice gizlendim. Küt küt vuruyor yüreğim, küt küt vuruyor. "Acaba gelecekler mi su içmeye? Acaba fotoğraflarını çekebilecek miyim bu güzel yaratıkların?"

Tam iki saattir bu kayanın ardındayım. Güneşin tam gün yaktığı, ısıttığı kayanın sıcağı vuruyor

yüzüme, terliyorum pis pis, sular iniyor ensemden. Gömleğim suya sokulmuş gibi. Dudaklarım çatır çatır gerilmiş. Sakız çiğnemekten çenelerim yoruldu.. Mataramdan ara sıra bir lokma su içiyorum. Ama hemen kuruyor boğazım, hiç bir yararı olmuyor, içtikçe boğazım kuruyor, daha da susuyorum.

Ve irkiliyorum birden, nefesim kesilir gibi oluyor. İşte iki ceylan göründü karşıdan. Korkulu, kuşkulu. Bakıyorlar etrafa ağır ağır yüreyerek. Soluğumu tutuyorum, ancak kendim duyabiliyorum soluklanışımı.. Ellerim titriyor, bayılacak gibiyim.. Kımıldamadan saatime bakıyorum, tam beş buçuk saat olmuş, aynı yerdeyim! Tam beş buçuk saat, dile kolay bu. Tam beş buçuk saattir bu sarı sıcakta, bu alev alev yanan topraklarda kaynayan kayanın ardında, elimde fotoğraf makinası, bu anı bekliyorum.

İşte, daha yaklaştılar, daha yaklaştılar, bir tanesi dereye girdi, o ince, o narin ayakları kaydı yosunlardan, toparlandı, kaldırdı başını, yeniden baktı yöresine, sonra eğdi o güzelim başını, su içmeye başladı. Cızırtısını duyuyorum su içişinin. "Uzatma" diyorum kendi kendime, "uzatma, bas denklanşöre" ve basıyorum "çıt" ediyor fotoğraf makinam ve ceylan bir an kaldırıyor başını, bakıyor sağına soluna, ürkek, çekingen, kuşkulu.

O kapkara, fincan gibi kara gözlerini şimdi daha iyi görüyorum, pırıldıyor batan güneşin altında o kara, kapkara, mühür gözleri. Yeniden çekebilmek için filmi sarıyorum. Kolum takılıyor saklandığım

kayaya, bir taş parçası düşüyor ve ceylanla sıçrayıp fırlıyorlar sudan, kayboluyorlar, sonra ilerde eşleşip batan güne karşı koşuyor, koşuyorlar.

Ama bir kere fotoğraf çektim. Kıvançlıyım. Dereye gidiyorum, eğilip bir güzel yuyup yıkıyorum yüzümü, ensemi, başımı. Vuruyorum o pırıl pırıl suyu yüzüme. Oh, dünya varmış.

Çantamı sırtlayıp köye dönüyorum; başarı kazanmış komutan örneği.

Kuzeyden Karacadağlar, Güney ve Güneydoğudan Abdülaziz dağları, çevreler Harran ovasını. Kasım, aralık, ocak, şubat ve mart aylarında kimi zaman iyi yağmur düşer buralara, kimi zaman tek damla düşmez. Yaz sıcakları başlayanda, tüm güdük yeşiller sarıya dönüşür. Kurur çayırlar çimenler, allı morlu çiçekler. Topraklar çatır çatır çatlar, kuyulardan çekilir sular. Böcekler daha bir yaşamasız cızılar, kuşlar daha keyifsiz. Kelebekleri göremezsiniz artık. Güneşin doğmasıyla ortalık yanmaya başlar. Ovaya bakınca yerden duman çıkıyormuş gibi olur. Ovaya daha dikkatli bakınca titreşen sular görürsünüz, titreşen ağaçlar görürsünüz. Buna "serap" derler, yani aslı olmayan görüntü, insanı aldatan yanıltan görüntü. O sulara, o ağaçlara varmak istersiniz. Siz yaklaştıkça kaçar onlar.

Harran ovası, yine de bereketli bir ovadır. Harran denilince Urfa, Urfa denilence Harran ovası düşer akla. Urfanın 372 köyünde okul yoktur. 644 köyünden 59'unda bir damla içme suyu yoktur. Çoğu köyler sülalelere aittir. 52 köy, insanlarıyla

birlikte bir ağanındır. Okula kavuşturulmuş doksan köyden tam 619 öğrenci, okumak için altı saat ya da otuz kilometre yürür, öyle varır okula.

Halkın yüzde üçü mağaralarda, yüzde ikisi kara kıl çadırlarda yaşar.

Halk hayvancılık yapar, tarımla uğraşır. Gün olur gök kapkara olur, sonra yeşerir, bulut bulut dağılır bu karalar, yeşillenir. Çekirge sürüsüdür bunlar, taa Suudi Arabistan'dan kopup gelen, ekinleri yiyerek, ocakları söndürürler...

Güneyde Suriye sınırı vardır. Bundan yıllarca önce, Türkiye-Suriye sınırı mayınlandı, tam 720 kilometre. Buraya "Mayınlı Topraklar" denir. Kaçakçılığı önlemek için mayınlanmıştır bu topraklar, ölüm saçar bu topraklar, ocaklar söndürür, canlar alır, sorgusuz, yargısız.

ÇOBAN MUSTAFA'YI SUNARIM

Çoban Mustafa buralarda yaşar, karısı Ezo, oğulları Ali, Şeyhmuz ve de kızları Melek.

Aldı çoban Mustafa, bakalım ne dedi:

"Benim Adım Mustafa Erikcan. Bana buralarda Çoban Mustafa derler. Babamın da hiç toprağı yoktu. Ölene dek, büyük toprağı olan ağaların, toprak sahiplerinin, zenginlerin yanında çalıştı, onların hayvanlarını güttü, tarlalarını sürdü, develerini güttü ve böyle geldi, böyle gitti bu dünyadan, boğaz tokluğuna çalışıp. Ben de okuyamadım babam gibi. Nasıl okuyacaksın? Okul vardır? Okul yoktur. Hani bizi geçin, geldik gidiyoruz, ama bebelerim var üç tane, güller gibi. Görüyorsun, daha dillerini bilemezler doğru dürüst. Ama neden bilemezler? Çünkü okul yoktur, öğrenemezler hiçbir şeyler, ondan..."

Mustafa durdu, soluklandı, uzayıp giden Harran ovasına baktı baktı, içini çekerek:

"Ben olsam, şu koca Harran topraklarına okul-

lar açarım. Neden açarım? Çünkü milletin çocukları okusunlar, adamlar olsunlar. Bir adam okumadı mı ne farkı var şu güttüğüm koyundan? Hiçbir farkı yoktur. Çocuklarımız okumak ister ama, istemekle olur, biter? Hayır istemekle olup bitmez. Önce okul olması gereklidir. Nasıl olacak? Şöyle olacak, devlet baba buralara da okullar açacak. Örtmenler tutacak gönderecek, onlar okutacak çocuklarımızı, adamlar edecek. Basacağız örtmenleri bağrımıza, çünkü neden? Çünkü örtmen demek, adam eden demektir, bundan basacağız bağrımıza, çocuklarımızı da adamlar edeceği için.. Örtmen demek, okumalar öğretir yazmalar öğretir, adamlar eder. Ben böyle bildim... Bakınız, bir insan okumadı mı, toprak sahibi olmadı mı, ko gitsin şu Harran ovasına, yesin onu kurtlar kuşlar, sürünsün. Hani toprak dediysem, bizim ağanınki gibi dağlar bayırlar değil, kötüye muhtaç komayacak kadar, yani yeteri kadar, öyle fazla değil. Bak, hem yoktur okumam yazmam, hem toprağım moprağım yoktur, yani şimdi ben adamım? Değilim adam. İşte böyle, onun bunun yanında sürünür giderim, kendi memleketimde başkalarının yanında topraksız, ellerin hayvanlarını boğaz tokluğuna kimi zaman otlatarak, yayarak. Benim arkadaşım, sırdaşım şu kavaldır, bunu üflerim, acılarımı unutmaya çalışırım, bazan tam tersi olur, acılarıma acılar katar, işte hal böle böle!"

"Haklısın Mustafa," dedim.

O kadar. Ne diyebilirdim başka. Haklıydı Mustafa, şu koca Harran ovası kadar.

SEYLAVİ KISRAĞI

Efkâr Dayı, evlerinde konuk olduğum arkadaşlarımın atlarına bakar. Atımı getirdi, tuttu başını, atladım ata. Bindiğim at, güzel bir "Seylavi kısrağı." Yaman mı yaman. Ayağına çabuk, kıvrak mı kıvrak. Başı küçük, bakışları hareketli, boynu yüksek. Kulakları da sivri, ufak. Sırtı ve beli kısa. Sağrısı uzun. Kuyruğunu dik tutuyor. Derisi ince ve pırıl pırıl. Çok dayanıklı olurlarmış, bir gün iki gün su içmeden durabilirlermiş. Efkâr Dayının atı, dor at. Koyu kahve rengi. Yelesi, kuyruğu ayak uçları siyah. Konuşa konuşa gidiyoruz. Birden aklıma düştü,

"Var mısın" dedim, "Var mısın Efkâr Dayı şu düz ovada bir yarışa?"

Güldü.

"Haydi bakalım, topukla!" diye bağırdı.

Üzengilerle hafifçe dokundum atın karnına, kısrak birden sıçradı ve hızlandı, tozu dumana katıp başladık yarışa.

Bir aralık onu bir at boyu geçtim, geçtim, geçtim ama çok sürmedi bu, yaklaştı yanıma, atların gözleri ak akti, bir süre yan yana uçarcasına gittik, sonra onun tozu içinde kaldım. Buna, nal toplamak denir.

Ardından üç beş dakika sonra köye geldiğimde gülerek karşıladı. Atı alırken yine gülüyordu tatlı tatlı, Efkâr Dayı.

"Bak can oğul, el elden üstündür. Yarışı sen istedin, ben kazandım. Bu Seylavi kısrağı benim dor kısraktan daha ayağına çabuk, daha genç, haliskan Arap atı. Arap atı ama, binicisi acemi. At n'apsın. İşte böyle benim atın nallarını toplayıp geldin, bu ders olsun sana, usulünü bileceksin, attan anlayacaksın, hamlamamış olacaksın, atın huyunu suyunu bileceksin. Sonrası mı? Sonrası elbet iyi olur."

İki atı da dizginlerinden tutup dolaştırmaya başladı. Bense dizlerimi uğuşturup duruyordum. Haklıydı Efkâr dayı, yerden göğe haklıydı. Otomobilin motorundan başını kaldıran arkadaşımın ağabeyi, ellerinin yağını üstüpüye silerken gülüyordu bu halime.

"Şehir çocukları neden böyle hep idmansız olursunuz. Şu haline bak. Sanki atla gelmedin, koşarak geldin. Sen attan daha çok yorulmuşsun. Haydi atla bakalım şuraya. Sana ceylan fotoğrafı çektireceğim daha. Hadi bakalım."

CEYLANLARIN PEŞİNDE

İki gün önceydi. Tek kanatlı ve tek motorlu tarım ilaçlama uçakları, yabancı ve zararlı otları ilaçlıyordu bölgede. Çok sevmiştim bu uçakları. Elli metrelik toprak piste kuş gibi inip, havalanıyorlardı. Bol bol fotoğraf çektim, pilotlarla konuştum, sorular sordum. Onların da fotoğraflarını çekmiştim. Bir tanesi;

"İster misin," dedi, "seni de uçuralım, şöyle bir dolaşalım Harran ovası üzerinde?"

"İstemez olur muyum. Olanak varsa çok sevinirim. Havadan da fotoğraflarını çekerim, ovanın, köylerin. Sağolun."

Onların günlük çalışması bitende, pilot Kenan Sözer'le havalandık. Arkada oturuyordum, ilaç deposunu sökmüşlerdi. Kemerlerimi bağladılar. Motor çalıştı, gerekli devri alınca, ayağını çekti frenden, gaz verdi motora, hızlandık, hızlandık ve hemen havalandık. Aşağıdakiler el sallıyordu. Harran'ın evleri havadan da bir tuhaf. Ters

dönmüş, birbirine bitişik tencere gibi. Kimileri arı kovanları gibi sivri. Tektek dağlarının yöresinde dolaştık. Alçaktan uçuyorduk. Çok rahat görebiliyordum altımızdakileri. Baktım, koşan bir sürü hayvan. O sırada Kenan Sözer de işaret etti, aşağıya bak der gibi. Bu bir ceylan sürüsüydü. Pilot daha alçaldı. Resim çekebilmem için. Fırt diye geçiyorduk. Sonra uçak hafif yana yatıyor, dönüyor, bu kez sürüyü karşımıza alıyorduk. Biraz midem bulandı, ama çok heyecanlı bir izlemeydi bu. Sürü, uçağın gürültüsünden dağılır gibi oldu. Sonra yeniden bir araya geldiler. Önlerinde bir ceylan koşuyordu, tekeleriymiş bu, önderleri. O dağın tepesine çıktı. Biz üzerine doğru alçalınca, sanki vuracakmış gibi bir sıçradı. Pilot Kenan güldü.

"Resim çek!" diye bağırdı, "yeniden dönüyorum."

Makinamı ayarladım, ama beceremedim. Öyle çabuk geçiyorduk ki. O önderin, öbür candaşlarını böylesine koruması duygulandırmıştı beni. Oysa en az elli, yüz metre üstünden geçiyorduk.

Evde bunu anlatınca arkadaşımın ağabeyi Rıza,

"Uçak vıv diye geçip gider. Bir boş zamanda seni otomobille yaklaştırayım sürüye, sen asıl o zaman gör. Hazır ol," demişti.

İşte şimdi, ceylanları otomobille izlemek için ovada dolanıp duruyorduk.

Kuru dere aralarına "cırcıp" diyorlar. İki kuru dere arasından yavaşça geçtik. Jip sallandı. Sonra yeniden düzlüğe çıktık. Çok ötelerde duman du-

man Harran ovasının orasında burasında gölge halinde evler görülüyor.

"Tamam!" diye bağırdı Rıza; eliyle yamacı gösterdi. Oldukça kalabalık bir sürü karşımızdaydı.

Rıza jipi hızlandırdı. Onlarsa, üstlerine homurtuyla gelen bu canavarı görünce önce şaşırdılar sonra kaçmaya başladılar. Delice bir izleme başladı. Onlar can.derdinde, biz ise onları yormak, kimbilir belki de yakalamak derdindeyiz. Fotoğraf motoğraf çekme olanağı yok. Sıçrayıp gidiyor jip, homurtularla. Özgürlük çalma yarışı bu, ne fena.

Harran ovasının sıcağı, otomobilin sıcağı, ceylanların sıcağı, ardı ardına, iç içe...

Ceylanlar sanki ses gibi gidiyor, bir tanesini araba yoluna soktu Rıza. Gittikçe yaklaşıyoruz. Jipin tekeri bazan bir çukura giriyor, sıçrıyoruz yerlerimizden. Rıza işaret edıyor, sıkı tutunun diye. Sıkı tutunuyorum. Derken, rüzgar şapkamı alıp savuştu. Mal canın yongasıdır derler ya,

"Şapkam!" diye bağırınca Rıza hızı kesti, gülerek.

Ya ceylandan, ya şapkadan vaz geçeceğiz. Şapkamdan vaz geçemedim! Aslında ceylanın kurtulmasını istiyordum. Kurtuldu da. Geri geri gittik, bir devedikeninin dibine takılmış şapkama kavuştum, ceylan da özgürlüğüne...

Rıza,

"Üzülme," dedi. "Bugün bol burası, şimdi yeni bir sürüye daha raslarız."

Bilmem bu işe neden "evet" dedim? Altımızda yepyeni bir "Jeep". Köylülerin deyimiyle "cipcip."

94

Depoda bol benzin var. Yeni bakım görmüş bir motor. İçimizde bir canı, bir yaratığı yakalamak, tutsak etmek, özgürlüğünü çalmak tutkusu kıpır kıpır. Harran düzlüğünde seğirtip duruyoruz.

İçimde bir savaş başladı.

"Ne isteriz şu güzelim yaratıktan, yazık değil mi?"

"Ne olmuş yani alt yanı bir ceylan, varsın biri eksik olsun."

"Niçin eksik olsun, o da bir can taşıyor, onun da bir yüreciği var tıktık atan. Kendini onun yerine koysana... Düşün, bu homurtulu otomobil, senin üzerine üzerine geliyor. Direksiyona da bir ceylan oturmuş. Sen kaçıyorsun canını kurtarmak için, o canavar gibi seni kovalayıp üzerine geliyor."

"Ama ben insanım, o ise hayvan."

"Ne demek hayvan.. Onun canı yok mu? Yazık değil mi? Hem insan demek, canlıların üzerine üzerine giden, öldüren, tutsak eden, özgürlüğü çalmakla görevli yaratık demek midir?"

Düştük bir yenisinin peşine. "Kaçsın," dedim içimden. O ise araba yoluna giriverdi. Kaçmıyor, sağa sola uzayan yolda kaçıp duruyor. Biz de arkasından. Kilometre göstergesi yüz oldu, yüzon oldu. Giderek yaklaşıyoruz. Hey Tanrım!

Aramızda bir otomobil boyu kaldı. Hızı kestik.

Rıza,

"Bak şimdi, bak nasıl düşecek yere, nasıl yıkılacak," dedi.

Sözü ağzında kaldı. Nasıl oldu anlayamadım,

ceylan olanca hızıyla sağa saptı, çıktı yoldan, biz ise ikiyüz metre ötede durabildik. Ceylan, doğaya uymuş, kayıplara karışmıştı. Sevindim, ama belli etmedim. Ne bizde derman, ne motorda güç kalmıştı. Oturup dinlendik, arabanın motorunu soğuttuk.

Gün, ovanın dibine sağaldı, indi. Ortalık kızarıverdi. Tadına, bakımına doyumsuz bir renk zenginliği örttü ovayı.

"Bu kez," dedim, "yine kaçırırsak vazgeçelim. Tamam. Gördüm göreceğimi. Gerçekten çok heyecanlı oluyor. Yeter bana."

"Olmaz," diye yanıtladı Rıza. "İş inada bindi gayri."

Gösterge, seksenleri yüzleri boyladı. Yeni bir sürüyü dağıttık. İki tanesini kattık önümüze. Bunlar eş olsa gerek, ayrılmıyorlar, ayakları ayaklarına eş, batan güne karşı uçup gidiyorlar.

Gün akşama devrildi. Dağlar kayalık, daha bir kızarık. Devedikenleri daha bir büyüdü, gölgeleri uzadı çölyazıda. Eşler ayrıldılar. Biri sola saptı, kayalara doğru, kurtuldu. Bilmiyorum, ya biz yavaşladık, ya ceylan hızlandı; açıldı aramız. Sonra yeniden kapandı. Delice bir izleme başladı ovada. Yer sanki çevremizde dönüyor, ovayı tüketiyoruz. Ayak gaza bastıkça, gösterge ibresi sağa dönüyor. Bakamaz oldum. Son baktığımda yüzotuzun üzerindeydi. İçim bir hoş. Kimbilir aynı hoşluk ceylanın da yüreğindedir. Can korkusu, yaşama tutkusudur bu. Gittik de gittik. Ceylan kesildi gayrı. Hızımız düştü. Heyecan gırtlağa geldi

dayandı. Gözüm ovanın taaa dibinde batan güneşin son parçasına, ufacık parçasına takıldı.

Birden Rıza fren yaptı. Boş bulundum, azıcık vurdum kafamı cama. Ceylan mı? Onunsa tökezlediğini gördüm, kafamı uğuştururken. Yıkıldı yere, yerden kalktı, koştu, bir daha tökezledi, kalkar gibi oldu ama kalkamadı. Eskisi gibi rüzgarcasına fırlamasını, kaçmasını diliyor gönlüm.

Kalkamadı. Kaçamadı. Sağa sola yalpaladı, iyice yıkıldı.

İnip koştum yanına.

İnliyordu. Debeleniyordu hafiften.

Sonra mı?

Sonra o da durdu. Kaldırmak istediğim o minik başı, delidiken otunun üzerine düşüverdi.

Mühür gibi bir çift kapkara göze, günün son alevi, kızıllığı düşmüş, al al, cam cam parlıyor. Gözlerinden gözlerimi ayıramadım. Başını avuçlarımın arasına aldım, inledi. İçim cız etti... Kara gözler, o canım kapkara gözler usuldan usuldan buğulandı, nemlendi; sonra yaş olup aktı avuçlarıma...

Bilmiyorum, dünyada bu kadar güzel başka göz var mı? Neler demiyor bu gözler. Utanmasam, tutmasam kendimi, gözlerinin yaşına gözlerimin yaşı karışacak.

Rıza, başarısından kıvançlı, sigarasını yaktı. Boş sigara paketi tak diye düştü yere. Ceylanın gözleri son bir çabayla pakete kaydı, bir damla daha yaş yuvarlandı sürmeli gözlerinden, o kara o kapkara

gözlerinden.

Körük gibi inip kalkan gövdede devinim azaldı.

Gözler yine parlak, yine ıslak. Koyu ok kirpikleri yavaş yavaş birbirine kavuştu, avucumda tuttuğum başı ağırlaştı, yaşaması için artık her şey boştu.

Ceylan ölmüştü.

Gece düşümde yine birlikteydim ceylanlarla. Bir tanesinin o güzelim, o kara gözleri ateş olmuş bakıyordu bana. Alevler çıkıyordu bu al al gözlerden. Yeşillik, ama çok yeşillik, güller, çiçekler, elvan elvan çiçekler dolu bir ormandaydık.

Gözlerinden alevler çıkan ceylan, yaklaştı yanıma,

"Sen," diyerek. "Sen, ey insanoğlu, söyle, söyle neden öldürdünüz eşimi, neden? Neden? Neden, neden, neden?"

Alev gözlerden inciler düşüyordu yere, gözyaşları inciden. Verecek yanıtım yoktu. Ne diyebilirdim? Ağzımı açmak istedim? Açılmıyordu ağzım. Oynamıyordu dudaklarım. Oynasaydı, açılsaydı bile ne diyecektim. Bilerek öldürmüştük eşini, bilerek. Hem neden öldürmeli, sevmeli değil? Sevmek diye bir şey varken dünyada.

Uyanıverdim, bu acıya daha katlanmamak için. Korkunca uyanırız ya düş görürken, tıpkı öyle.

Gök yıldızlıydı. Yıldızlar, çölde iyice yaklaşır yere. Elinizi uzatsanız tutacakmışcasına. Kimileri akıp gidiyor boşlukta, ışıltı kayboluveriyor. Kimi-

leri kıpır kıpır, uzaktakiler, çok uzaktakiler. Bir uydu geçiyor, pırıltılarla, gök boşluğunda. Onu izliyorum gözlerinden alev saçan ceylanı unutmak için ve onun sorularını...

Bir daha mı ceylan avına? Bir daha mı? Hayır, hiçbir zaman. Neden öldürmeli, sevmeli değil? Neden öldürmeli, sevmek diye birşey varken dünyada?

ALDI MUSTAFA'NIN KARISI EZO KADIN

"Oğuuul, oğuuuul! Can oğul. Dilleri baldan tatlı can oğul. Derdimize derman oğul. Ben Mustafa'nın, çoban Mustafa'nın yoksul, topraksız, ağaçsız, susuz Mustafa'nın karısı Ezo'yum, can oğul...

"Üç bebem var, güller gibi can oğul. Üç bebem var, üç körpe fidan. Aç, susuz, çıplak. O öpülesi ayaklarının topuklarını, koyun güderken; dikenlerin, çakılların paramparça ettiği bebelerim var, birer körpe fidan. De ki her biri canımın bir parçası ceylan yavrusu. Hepiciğinin gözleri var, ceylan gözü gibi kapkara, sanki birer fincan, sanki birer mühür. Mühür a, cılk yara sıcaktan, sinekten... Kara, kapkara zar kanatlı sineklerin inip kalktığı... Kafaları bitli, öldürmeklen tükenmeyen. Kırarım elim değende, ama kırmakla bitecek gibi değil meretler, kan emiciler... İlaç mı, ilaç mı can oğul? İlacı nerden bulucan ki? Ha diyelim buldun, nerede alacak para? Olsa saklar mıyım bebelerimden? Topuklarının yaralarını, gözlerinin cılklarını, kafa-

larının bitlerini kor muyum ilaçsız? Param, paramız olsa ey oğul, can oğlum benim, kor muyum ilaçsız? Yoksulluğun gözleri kör ola. Bize bu halları uygun görenlerin de...

"Kalkarım sabahın köründe. Yakarım ocağı, tezeklen, ot ilen. Arpa unuylan hamur ederim. Deli çölde topladığımız otlarla dehdehlerim ateşi. Geçerim tandırın, yani ocağın başına. Yufka ekmeğini açar açar pişiririm saç'ta. Ekmek ederim Mustafa'ma, gülden datlı bebelerime. Erkeğim Mustafa kalkar öksürerek, bir avuç su çırpar yüzüne. Gün daha doğmamıştır. Görürüm güzel yüzünü alev ışığında. Bağlar çarıklarını. Sıkılarım yufka ekmeğini bir baş kuru sovan ilen. Alır kavalını, alır değneğini düşer yollara. Köyün hayvanlarını, koyunlarını katar önüne, yüzlerce davarı. Gün batanda döner, gözünün feri, ayağının dermanı kesik; sankim bitmiş tükenmiş. Yakarım çırayı aydınlanır nah şu gördüğün tek göz kerpiç dam, oda. Bulgurdan aş ederim, çorba içine bir dirhem yağ koyup, o da olanda, yoksa yağsız... İçeriz çorbamızı yufka ekmeğimizle. Geri çekilen kıvrılır olduğu yere. Ne? Yıkanmak mı? Suyu nerden buldun ki yıkanacan ey oğul, ey can oğul, suyu nerden bulup yıkanacan? Olsa, oluverse biz bilmez miyiz sanki yıkanmayı, temizliğin imandan geldiğini.

"Bak oğul, can oğul, gel bak. Naaaa şu karaltı var ya ovanın dibinde, işte taaa oralardan alıp geliriz suyu sırtımızda, eşekler gibi. Şu gördüğün tuluklarla. Tuluğu hayvanın derisinden yaparız. Akşam işler bitende, tüm köyün kadınları, kızları,

bebeleri düşeriz yollara, gideriiiiiz gideriz yol bitmez, ama bizler biteriz. Kimimiz can sıkıntısından yün kıvırırız, kimimiz çoraplar öreriz. Kimisi de burnunun doğrultusuna gider yol boyu, can sıkıntısından...

"Gideriiiiiz gideriz yol bitmez. Can gider, can biter ama yol bitmez. Derman biter can oğul, yol bitmez. Bakasın bize öyle gelir, yorgunluktan, halsızlıktan. Sonra mı? Sonra mı can oğul, dilleri baltan tatlı oğul? Varırız kuyunun başına, varırız ama dert biter mi? Dert bitmez. Hiç bitmez. Doluşuruz tüm kadınlar kuyunun başına. Eşleşiriz kuyunun başında. Benimle bir başka kadın diyelim. Sarkıtırız kırbayı kuyuya. Bırakırız urganı, ipi yani. Sonra asılırız ipe bağlı deyneğe, başlarız yürümeye.. Ben diyeyim yüz adım, sen de ikiyüz adım. Çıka çıka bir kova, bir kırba su çıkar. Komşular boşaltırlar bizim kaplarımıza. Sonra geri geliriz. Başkaları eşleşir, bu kez onlar yürür. Yürürler. Ben diyeyim yüz adım, sen de ikiyüz. Böyle, aynen böyle çekeriz suyumuzu. Kapkacak, tuluklar tüm dolanda vururuz sırtlarımıza, askılara, düşeriz köye doğru yollara, yürürüz yürürüz yol bitmez. Ama bizler biteriz, canımızdan bezeriz, bu da, bunlar da yaşam mı diyerek. Ama can tatlı oğul, yaşamak hoş yine de. Dünya yine de güzel. Bu dünyadan geçmek zor... İşte o kuyunun suyunu bölüşürüz kardeşcesine, hakcasına. Su hepiciğimize gerek, aşımızı ıslamaya, susayanda içmeye, sabahınan bir avuç da olsa yüzümüze vurmaya, kuyunun başında ayda yılda olsun, üstümüzü başımızı yumaya. Kimi yıl

oğuuuuuul, can oğul, yağmur düşmez, kuyumuz bir zındandan olur. Bir dirhem suya Allah deriz, yarım kırba düşse ev başına, sanırsın konmuş devlet kuşu...

"Şu hallarımız böyle böyle can oğul, dilleri baldan tatlı oğul. Sonra düşeriz hayvanların peşine, kadın, çoluk çocuk, ellerimizde kovalar, tenekeler, hayvanların ardına, hayvanların ardından dışkılarını toplamaya. Toplarız toplarız. Dökeriz samanı yere, boşaltırız bunları samana. Bebeler çiğnerler, kararlar iyice. Biz kadınlar onları şöööööle şööööle yuvarlarız, yassıltırız, pat pat atarız duvarlara. Yapışırlar kene gibi, kururlar buralarda. Sonra alıp alıp yakarız tandırlarda, ocaklarda, neylersin? Yoktur başka çarelerimiz. Tükenmiş her yanda çarelerimiz. Bizim yazgımızdır bu, şuralarımıza çizilmiş.

"Geçenlerdeydi. Dedim ki Mustafama: Mustafam benim, erim benim, yüreğimin bir yarısı, bebelerimin yaratıcısı ey Mustafam. Sıkma canını. Bu can bizde kaldıkça, bu can bizde oldukça, bu canı bedenimizde taşıdıkça, yılmak yok, hiç yok. Yılma çobanlıktan, hiç yılma. Dayan Mustafam, dayan. Görürsün, hepimiz çalışıyoruz, boş duran yok. Yılma. Gerekirse daha az yeriz, daha çok çalışırız. Tüm yokluğa gereriz bağrımızı. Gerekirse ses bilem etmeyiz. Yakınmayız bundan, hiç kuşkun olmasın. Ben de duruyorum ağanın kapısında, ben de alıyorum üç beş kuruş. Bakma hakkımın binde biri olduğuna. Ali'yi de koduk el kapısına. Şeyhmuz da çalışır, Melek de. Damla damla göl olur Mustafam, damla damla göl olur.

Birlikten kuvvet doğar, diyen sen değil misin, ha, sen değil misin? Birlik olan düşmez yere, direnir, daha iyi direnir tüm hayınlıklara, tüm zuluma, kötülüklere. Kısa da olsa çöp, alır uzun çöpten hakkını günü gelende. Mustafagiller sırtı sırta vereceğiz, çalışacağız. Bak Mustafam, varsın çakıl olsun, varsın susuz olsun. O iki cırcıp arasındaki o bir avuç toprağın, nah şu ellerimizle ayıklarız çakıllarını, taşlarını. Taşlarını yığar yığar evimizi kurarız. Kendi malımız olur kurtuluruz el kapılarından. Ekeriz buğdayımızı, az da olsa, doyurur karnımızı. Kerpicini keseriz ellerimizle, çoluk çocuk. Ben taşırım suyu harç için, ben taşırım hiç yılmam. Sen he de, alalım o bir avuç toprağı. Bebelerimizi göndeririz okullara, okurlar bir güzel, büyük adam olurlar. Baban da cahıl geldi, cahıl gitti, ben de öyle. Ama çocuklarımız okusunlar, sürünmesinler el kapılarında, bebem Alim, Şeyhmuz'um, kızım Melek. Hepten okusunlar. Heye aynen böyle demişim..."

HÜKÜMET, TOPRAK VERECEKTİ

"Dediler ki bize, hükümet toprak verecek, hiç toprağı olmayana. Sevindik. Uykularımızı yitirdik sevinçten. Varıp durduk hükümetin kapısına, en büyük kapısına. Dedik:

"Ey hükümet baba, halimizi görüyorsun. Ne üstümüzde var, ne başımızda. Perişan değil, pesperişanız, görüyorsun. Bir daha bak. Dediler; Haklısınız. Ama kimin toprağını alıp kime vereceğiz; verecek toprak mı vardır? Ne bilelim biz dedik. Konu komşu söylemiştir, topraksızlara toprak verilecek diye, radyolar söylemiştir, büyük adamlar söylemiştir. Biz de gelmişizdir devletin kapısına. Derken kâğıtlar yazdırmışız, mühürler vurdurmuşuzdur, paralar harcamışızdır. Ama eski hamam eski tas. Toprak işi olmamıştır. Peki ne yapalım şu çölyazıda? Ölene dek el kapısında uşaklar mı olalım? Hayır olmayacağız. Vermezse devlet, biz alacağızdır. Biz insan değil miyiz? İnsanız. Dedelerimiz ölmemiş midir bu topraklar

için? Ölmüşlerdir. Neden ölmüşlerdir? Toprağımıza sahip çıkmak için. Bu kadaaar bu kadaaar uçsuz bucaksız topraklar kimlerin? Savaşlara gitmeyenlerindir. Eli kırbaçlıların, beli tabancalılarındır. Peki biz? Ama bakarsın gün olur bizi de adam yerine koyacak çıkar, adam yerine sayacak çıkar. Hem ergeç çıkacak. Sanırsın Mustafam, dedim, bu böyle mi sürüp gidecek? Gitmeyecek. Onun için başımızın çaresine bakalım, dedim. İşte hallarımız bööle oğuuuul, can oğul, dilleri baldan tatlı oğuuuuul..."

Ezo kadın konuşurken fotoğraflarını çektim. Gözlerimi çok zaman makineden ayırmadım. Biraz da gözlerimdeki yaşları göstermemek için. Bunlar bizim insanlarımızdı. Bunlar bizim yurttaşlarımızdı. Ama neden böylesine yoksul, ama neden böylesine unutulmuş, bırakılmış çölyazıda, el kapılarında? Yok mu bu işlerde bir değil, bin yanlışlık? Var, hem çok var. Var demem de işe yaramaz ki. Ne onları toprak sahibi eder, ne de Alileri, Şeyhmuzları, Melekleri okul sahibi eder.

Ezo kadın da demişti çaresini: Birlik olmak. Tüm haksızlıklara karşı birlik olmak...

Ata atladım, döndüm eve, tüm bunları düşüne düşüne.

ÇİĞ KÖFTE

Evde, "bu gece sana çiğköfte yedireceğiz," dediler. "İstersen gel seyret nasıl yapıldığını. Belki Ankara'ya dönünce yapmak istersin."

Bu yörenin en ünlü yemeklerinden sayılıyor çiğköfte. Çiğ denince insan bir hoş oluyor ama, o kadar. Akıl defterimi alıp mutfağa geçtim. Rıza gülüyordu.

"Yaz bakalım," dedi. "Önce, çiğköftenin eti yağsız ve etin kara tarafından olacak. Sizin oralarda kıyma ile yapıyorlar, onun için çiğköfteden başka her şeye benziyor. Bak şu tokmağa, buna tokaç derler. Eti şimdi bununla iyice bir dövüp lokum gibi yapacağım. Vurdukça etin arasındaki sinirleri de temizleyeceğim. Sert buğdaydan yapılmıştır bu bulgur, ince çekim. Şu, acı biber salçası. Şu, ince ince kesilmiş, suyla acısı alınmış sovan. Şunları, görüyorsun, incecik kesilmiş maydanoz. Şunlar, yenibahar, kimyon, karabiber, salça. Biz sarımsak da koyarız, bazı bölgelerde koymaz-

lar."

Hem anlatıyor, hem de kocaman bir tepside ha babam yoğuruyordu. Alnından terler akıyordu. Kardeşi temiz bir peşkirle siliyordu bu terleri. Ara sıra ufacık bir lokma atıyordu ağzına, bulgur yumuşamış mı anlamak için. en sonunda soğanını, maydanozunu koydu, yeniden yoğurdu, sonra eliyle ufak ufak parçaları alıp, avucunun içinden fırt diye çıkardı bunları, tabaklara bir güzel dizdi.

Kadınlar, kocaman bir yayıkta ayran yaptılar. Çiğköftenin arkadaşı ayrandır. Gözümden yaşlar geliyordu yerken, benim için çok acı olmuştu.

"Çok acı," deyince, Rıza yine güldü halime.

"Peki," dedi. "Yarın sana Urfa'dan baklava alırız. Yahu çiğköfte dediğin acı olur, lokum değil ki bu."

Yatağımı yine dama serdirdim. Yorganı kafama çektim. Gündüzleri ne kadar sıcak ne kadar sıcak oluyorsa, geceleri de o kadar soğuk oluyor.

BİR ACI ÖYKÜ

Efkâr Dayı, atı hazırladı. Kolonları, üzengileri, dizgini, eyeri yeniden gözden geçirdi.

"Atla bakalım," dedi. "Dikkatli ol haa," demeyi de unutmadı. Fotoğraf makinası çantasını boynuma astım.

Köylerin arası bazan yarım saat çekiyor, bazan bir. Bütün gün dolaştım köyleri, fotoraflar çektim, rastladıklarımla konuştum yaşamları hakkında notlar aldım.

Hanelbağrur köyüne gün batarken girdim.

Günün sıcaklığı, maşallah yine de yerinde.

Buradaki evler de öte köylerdeki gibi, ters dönmüş tencere örneği. Kimileri de yine ters dönmüş arı kovanını andırıyor. Evler kerpiçten, bazılarının yerden bir metre kadar olan bölümü taştan.

Köylüler tarlalardan dönüyor, yorgun, argın, bi-

tik.

Çok ötelerde birisi, eli çenesinde yanık bir türkü söylüyor. Sordum ne söylüyor diye.

"Hoyrat," dediler.

Hoyrat, buralara özgü bir türkü türü. Yanık mı yanık? Sözleri çiğköfte gibi acılı. Vardım yanına, saç sakal karışık, başını kaldırıp bakmadı bile, türküsünü söylüyordu, acılı, dokunaklı ve gözleri dolu dolu.

Öteki köylülerin yanına döndüm, onlar gibi duvarın dibine çöktüm.

"Neden hep türkü söylüyor bu adam, susmadan, dinlenmeden?"

"Söyler."

"Neden söyler?"

"Söyler işte. Vardır bir nedeni."

"Ama neden?"

Bir tanesi, "boşver" anlamına elini salladı, cıgarasını içmeye devam etti. Direnince,

"Peki, madem ki öğrenmek istiyorsun, anlatayım," dedi.

Ve anlatmaya başladı:

Türkü söyleyen adam, geçen yıl mı ne evlenmiş. Karısı da kendisi de bir ağanın yanında çok az paraya çalışıyormuş. Kadının karnında bebeği varmış, doğumu yakınmış. Tarlada çalışırken sancısı tutmuş. Erkekler, her zaman olduğu gibi uzaklaşmışlar. Kadınlar etrafını çevirmişler. Çocuk zor doğacak olursa, doğumluk kadına hendek atlatırlarmış, çocuk çabuk doğsun diye. Buna da hen-

dek mendek atlatmışlar, atlatmışlar ama, çocuk bir türlü doğmak bilmiyormuş. Kadınsa dişlerini sıkıyormuş acıdan. Eli yüzü ter içinde kalmış. Bağırmak ayıpmış, yakışık almazmış, bu yüzden sesini çıkarmıyormuş. Hafiften hafiften inliyormuş.

Bu işleri yıllardır yapan kadınlar, ne ettilerse boş çıkmış; kadın bir türlü doğuramıyormuş. Artık dişlerini bile sıkamaz olmuş. Kötü kötü terliyormuş. Bakmışlar, durum iyi değil, bir başka tarlada çalışan kocasına, yani bu türküyü söyleyene haber salmışlar.

"Gel, durum böyle böyle, çocuk doğmuyor," demişler. "Ne edeceksek edelim."

Bu, koşarak gelmiş, kan ter içinde.

"Urfa'ya, hastaneye götürelim hemen," demişler. "Durumu iyi değil."

"Çatkı çattık, koyduk eşeklerin arasına çatkıyı, yatırdık kadını çatkıya."

"Çatkı nedir?"

"Bir çeşit sedye. Sedyeyi iki eşek çeker. İki eşeğin arasına koyarız, buna da çatkı deriz."

Evet, çatkıya yatırmışlar kadını, düşmüşler acele acele yola, Urfaya doğru..

Birisi,

"Yetiştiremeyiz böyle, traktörle götürelim," demiş.

Doğru bulmuşlar bu görüşü. Hemen ağanın adamına haber salmışlar, demişler:

"Hal böyle böyle. Hastayı yetiştirmek gerek,

ağırcadır, doğuramamaktadır."

Adam kızmış,

"Evlenirken bana mı danıştılar," demiş.

Kahrolmuşlar. Düşmüşler yeniden yola...

Az gitmişler, dere tepe düz gitmişler, bir de bakmışlar, arkalarından tar tar bir traktör toz duman gelir. Yetişmiş traktör. Ağanın adamı demiş ki:

"Harman zamanı buğdayı bölüşürken, mazot parası karşılığını haklarından düşmek koşuluyla hastayı Urfaya götürecektir traktör."

Buna da boyun eğmişler, koşul ağırmış ama, ne yapsınlar, başka çıkar yol yok.

Traktörün yanını hazırlamışlar, çul mul koyup.

"Ben de oradaydım. Kadının durumu iyi değildi. Hiç sesi soluğu çıkmıyordu. Eşekleri çözdük, çatkıyı aldık. Kadını kucakladık yavaşça. Kucakladık ama..."

"Sonra, sonra ne oldu? Kucaklayıp aldınız, sonra?"

"Sonrası? Sonrası? Sonra bir baktık ki, meğer kadın çoktan ruhunu teslim etmiş."

Çatkıya koyup köye dönmüşler. İşte adam, köyün acılısı, o gün bugün durmadan yanık türküler söyler olmuş, yemeden içmeden kesilmiş, bir lokma veren olursa yermiş, vermeyen olursa açım demezmiş.

MURRA KAHVESİ

O ters dönmüş tencere gibi evlerden birisine buyur ettiler. Bura halkı son derece konuksever, keseleri belli, ama gönülleri çok zengin, tok. Evin içi serin. Bir telâştır aldı ortalığı. Altıma, sırtıma minder koyuyorlar, istemez dedikçe rahat et diyorlar.

"Süt mü, murra mı içersin efendi," dediler.

Murrayı merak ediyordum,

"Murra", dedim.

Murra, bir kilo biraz iri çekilmiş kahveden yapılıyor. Murranın yedi tane güğümü var. En büyükten boy boy küçülen yedi güğüm. En büyüğüne kahveyi koyuyorlar, biraz da daha önce yapılmış murradan. Murra kaynamağa başlıyor. Kaynıyor kaynıyor, derken ikinci yani büyükten biraz küçük öteki güğüme alıyorlar. Orda da kaynıyor, kaynıyor, derken üçüncüsüne, dört beş falan derken o koca güğüm kahve bir çaydanlık kahveye dönüşüyor.

Kulpsuz fincanlarda sunuyorlar murrayı, ama öyle dolu değil, dibinde, azıcık. Şeker de koymuyorlar. İçtim, apacıydı. Uzattım o kulpsuz fincanı, adam hemen o minik güğümden yeniden koydu bir parmak kadar. Onu da içtim, yine uzattım fincanı, alsın diye. Aaa, yeniden koyuverdi. Baktım, olmayacak,

"İstemem artık, sağolun," dedim.

Gülüştüler. Meğer fincanı ters çevirip vermezseniz, yeniden istiyorum anlamına gelirmiş. Başka yerlerde böyle yaptım, zaten kahvenin telvesi filan yok, sanki fincana hiç konulmamış gibi.

Kalkmak isteyince üzüldüler,

"Akşamı birlikte edelim, Tanrı ne verdiyse yeriz," dediler...

Köyün dışına kadar geldiler, uğurladılar beni.

ÇEKİRGELER GELİYOR

Sabahleyin teneke sesleriyle uyandım, heyecanlı, biraz da korktum. Beş on adam, ellerinde tenekeler, ha bire sopayla vuruyorlar. Köyde bir telaş, bir telaş. Giyinip hemen aşağıya indim. Köylüler ellerinde gaz tenekeleri, eski paçavralar, çalılar çırpılar, koşturup duruyorlar. Atlar hazırlanıyor, traktörler homurdanıyor.

Tektek dağlarının eteklerine çekirge sürüsü in miş.

Ben de fotoğraf makinamı alıp traktörün birisine iliştim. Tozu dumana katıp dağlara doğru hareket ettik. Dağa yaklaştığımız zaman o kapkara bulutları gördüm. Güneş, bu karalığın ardında kalmıştı. Bir hareket içindeydi o kapkara bulutlar. Biraz sonra dağa doğru indiler, güneş çıktı ortaya.

"Yeni bir sürü daha indiiiii!" diye bağırışıyordu köylüler, "yeni bir sürü daha, tez olun, tez!..."

Rıza komut veriyordu:

"Hemen adam çıkarın yollara, mücadelecileri gözlesinler, vakit yitirmeyelim, sizler şu yöne, sizler şu yöne, sizler arkadan saracaksınız, davranın, durmayın!"

"Mücadeleciler" dedikleri "Zirai Mücadele Teşkilatı" imiş. Tarımsal savaş örgütü. Biraz sonra bir toz bulutu gördük.

"Geliyorlar!" diye bağırdılar.

Jeep'ler geldi. Sırtlarında bazı araç ve gereç olan kişiler. Başlarındaki uzman, anlatılanları dinledi,

"Hazırdık biz, bekliyorduk kaç gündür, raporlar geliyordu, şimdi elbirliğiyle bu felâketi savuşturuyuruz," dedi ve neler yapılacağı yeniden anlatıldı.

Sırtlarında alev makinaları olan işçiler, çevreye yayıldılar. Pompalı bir araçtı bu. Upuzun bir borudan alev fışkırıyordu. Çekirgelerin yumurtaları, yavruları, bu alevle yakılıyor, ve de büyükleri. Aynı şeyi köylüler de yapmaya başladılar. Dağların taşların arasına, paçavralar, çalılar çırpılar konuldu, bunlara gazlar döküldü ve ateşlendi. Tuhaf bir şenlikti bu. Tarımsal Savaş Örgütü'nün kişileri de canla başla çalışıyordu, kan ter içindeydi hepsi.

Akşama kadar sürdü bu uğraş. Kara bir bulut gibi uğultuyla kalkıp havalanan bir çekirge sürüsünün ardından atlılar koşturuldu, nereye ineceklerini saptamak için. O kara bulutun altında atlılar toz duman gittiler. Ekipler de hareket ettiler.

Çekirgeler taze ekinleri biçip geçiyor, kel kel kalıyor sapları. Bir indiler mi tarlaya, artık oradan hayır kalmıyor, sanki her biri biçer döver, tarayıp

gidiyorlar. Kısa sürede kelleşiyor tarla...

Sürünün nereye indiği hemen saptandı. Tenekeler çalınıyor, tüfekler atılıyor, ürkütülüyor sürü. Oradan da fazla zarar vermeden kalktılar. Jandarma telefonuyla öbür köylere haberler ulaştırıldı, ekipler o tarafa hızla gitti.

Ertesi günü öğle üzeri yeni bir haber geldi. Bu başka bir zararlı sürü. "Süne" diyorlar. Hamamböceği gibi pis bir böcek. Bunlar da buğdayın başağına, taze sütlü buğdaylara musallat. Buğdayların özünü emiyorlar. Tüm köy halkı, kadın çoluk çocuk demeden torbasını kapan daldılar tarlaya sıra olup, süneler elle toplanıyor tarlada olduğu zaman, dağlara ilk geldiğinde yine ilaç ve alevle yok ediliyor. Tarımsal savaş örgütü bu süneleri para ile alıyor. Kısa sürede bunlardan da kurtuldu köylüler...

Rıza,

"Görüyorsun, yaşantımız hiç de kolay değil, her gün bir sorun, yeni bir sorun çıkıyor," dedi.

Rıza, Yüksek Tarım Mühendisi. Kardeşi ise veteriner. Toprakları öyle çok değil, ama düzenli ve uygar, modern bir tarımcılık ve hayvancılık yapıyorlar. Köyde bunlara "önder çiftçi" diyorlar. Kendi köylülerine, komşu köylere yardım ediyorlar tüm sorunları için. Ağaçlarına bakıyorlar, hayvanlarına bakıyorlar, tarlalarına bakıyorlar, herkesle büyük bir yardımlaşma içindeler. Onun için yöre halkı, sevmiyor, tapıyor sanki bunlara. Kendi işleri hafifledi mi, öbür tarlalara, ahırlara gidiyorlar, yanlış uygulamaları düzeltiyorlar, hayvanlara

ilaçlar veriyorlar.
Sordum Rıza'ya,
"Ne alıyorsunuz bunlardan?"
Rıza her zamanki gibi yine güldü.
Yanıtladı sorumu:
"Sevgi. Yetmez mi?"

MELEK KIZ ANLATIYOR

Günler gelip geçiyor. Bir gün Çoban Mustafanın kızı Melek ile karşılaştım.

Çok uzaktaki kuyudan dönüyordu, sırtında su kırbası. O korkunç sarı sıcakta, tarlada çalışanlara su taşıyordu. Yardım edeyim dedim, kabullenmedi. Yürümeye başladık. Melek de çok okumak istemiş, ama okul olmadığı için kavuşamamış bu isteğine, niceleri gibi. Okulsa çok uzak bir köydeymiş, nasıl gitsinmiş oralara. Hem, anasına babasına kim yardım edecekmiş o giderse.

Doluydu gözleri.

"Sabahleyin uykuya doyamadan kalkarız, haydi işe. Anama yardım ederim, o hamur yoğururken, yufka açarken, çoğu kez ben yakarım ocağı. Ortalığı toparla, sil süpür. Haydi suya. Ben saati bilmem ama, bilenler diyor, kuyu ile su getirdiğim yerin arası iki saati buluyormuş. Sonra hayvanların ardında koşturup durur uz, dışkılarını toplarız, koyarız tenekelere.

Onlar gider, biz gideriz, şey yaptılar mı hemen eğilip alır koyarız tenekeye, tezek yapmak için. Samanla karıp, yuvarlarız, duvarlara yapıştırırız, ku-

ruyunca da yakarız.

"Bu fistan mı? Bu fistanı köylülerle ben diktim. Bir bilen var köyde, o yardım eder. Öğrenip gittim. İyi kötü dikiyorum işte. Makina mı? Ne gezer makina. Şu eller hangi güne duruyor. Tabii makina olsa daha iyi olur. Daha iyi olmaz mı hiç?

"Tarlamız mı? Ne gezer tarla. Kim yitirmiş ki biz bulalım. Ama Ezo anam bütün gün vınlayıp durur, iki cırcıp arasındaki kuru yeri, çakıllı yeri alalım diye. Ah bir alabilsek, bak bakalım taşı çakılı kalır mı, alimallah üç günde ayıklarız hepsini. Ama nasıl alacağız, ben bilemiyorum. Anama bakarsan, alabilirmişiz er geç. Ne diyeyim, inşallah diyorum. Rızagiller söz verdiler, bize bir çift koyun vereceklermiş, üç beş tavukla bir de horoz. Koyunlar iki tane doğurdu mu eder iki misli, sütüydü, yünüydü, tavukların yumurtasıydı neyim geçinip gideriz, doyar kör boğazımız, olur biter, öyle değil mi?"

Soluk soluğaydı. Ne kadar israr ettiysem vermedi su kırbasını taşımam için.

"Sana göre değil," dedi. "İki adım gittin mi solugun kesilir, öyle değil mi?"

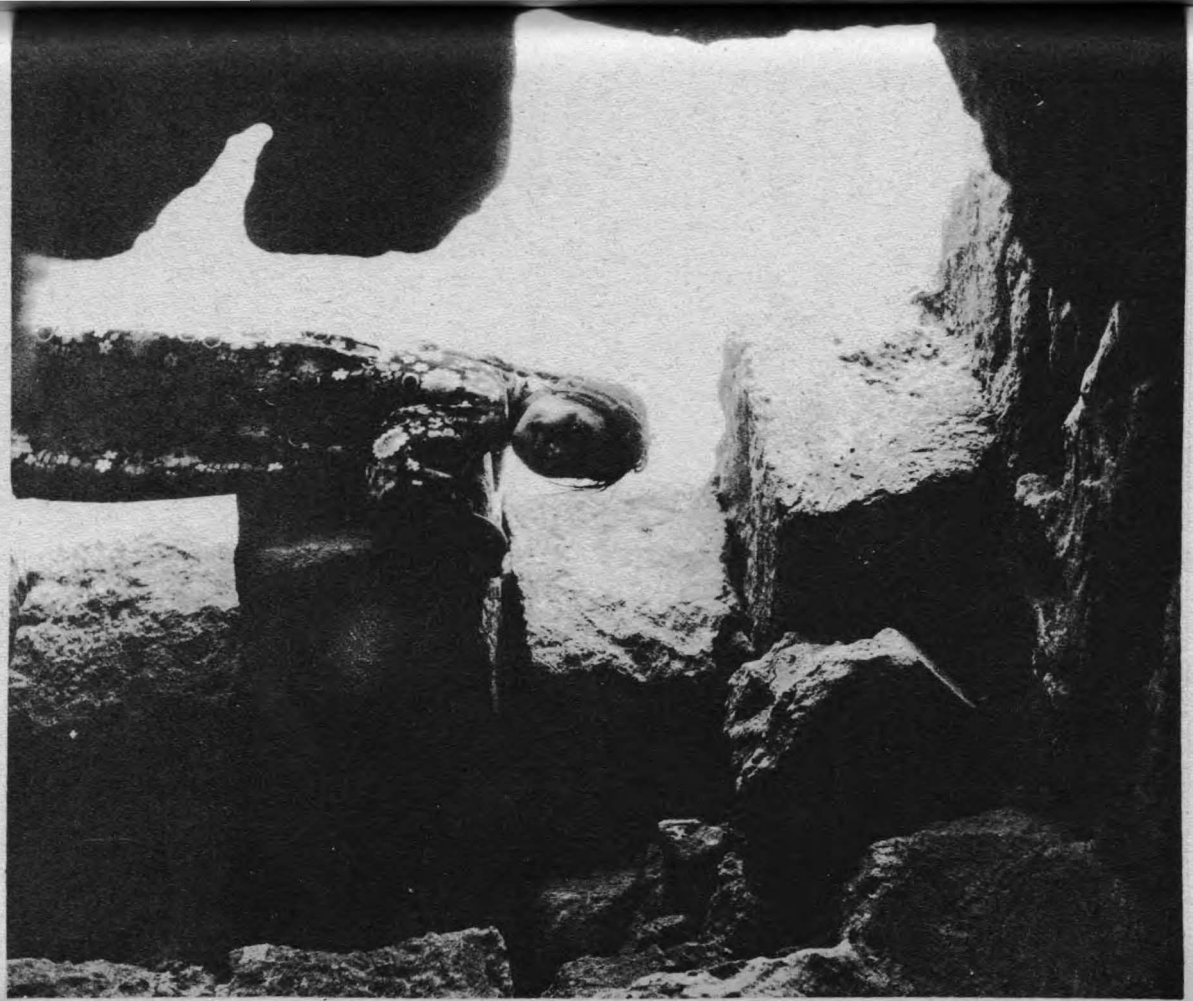
Bir köyden geçiyorduk, azıcık dinlenmek istedi. Üç beş köylü kadın geldi yanımıza. Söz sudan açıldı.

"Siz nereden çekersiniz suyu?" dedi bir tanesi.

"Ne çekmesi," dedim.

"Ne çekmesi olacak, su çekmesi, kim çeker sizin oralarda suyu diyorum."

"Bizim oralarda su pek çekilmez. Borularla ev-

lere gelir su, çeşmeler vardır, oralardan akar, akıtılır."

Anlamadılar. Bir değnek alıp yere çizmeye başladım, boru nedir, musluk nedir? Masal dinler gibi dinliyorlardı.

"İşte şu demiri kıvırınca su şarradan akar. İşini görünce kapatırsın musluğu, su artık akmaz. Kimi evlerde bir başka musluktan da sıcacık su akar. Kabı kacağı, bulaşığı, çamaşırı yıkarsın. Şöyle tekneler vardır, içine girip yıkanırsın..."

"Ya aşınızı neylen pişirirsiniz ki?"

"Yemeğimizi? Yemeğimizi de ocaklarda pişiririz."

"Tezek mi yakarsınız?"

Utandım.

Değneği yeniden alıp havagazını, tüpgazı, gaz ocağını, elektrik ocağını, fırını dilimin döndüğünce anlattım. Ama gözlerim dolu doluydu, neden saklayayım?

"Ne ne ne? Kibriti çakınca alev mi çıkar? Yakmaz mı evinizi, damınızı?"

"Yakan da olur, kimi zaman şu tüplerden patlar, alevler sarar her yanı, insanlar ölür, evler yanar. Kimi zaman şu borudan gazlar sızar, bunlar da öldürür insanları. Daha neler neler..."

"En iyisi alevli olacak," dedi birisi.

Alevli dediği, gazocağı idi. Ne isi oluyormuş, ne dumanı, ne pisliği. Pompalayıp tuttun mu kibriti, yılan sesi verip yanıveriyormuş. Ama, çok para imiş, nereden bulacaklarmış bunca parayı. Ah bir

para olsaymış... Tezek yakmaktan, yansın diye tezeği üflemekten bıkmışlar, tak demiş canlarına.

İki atlı jandarma geçti.

"Devriyeler," dediler. "Bu candarmalar hep dolanırlar böyle, bütün gün bütün gece. Şuraları hep mayınlıdır. Kaçak geçmesin diye bunlar gözetleyip dururlar... Mayın da derdin büyüğü. Meredin nerede gömülü olduğu belli değil. Gözünün alabildiğine mayınlıdır bu topraklar. Bastın da ayağını kaldırdın mı gittin öte dünyaya, paramparça oluverirsin alimallah."

Melek,

"Epey dinlendim, gideyim artık," dedi. "Millet yanmıştır susuzluktan, gözlerler yolumu."

Kırbayı vurdu sırtına, uzaklaştı.

Susuzluk deyince aklıma susuzluğum geldi. Dudaklarım çatlamıştı. Mataramdaki su ise çoktan bitmişti. Bir kap su istedim kadınlardan. Kimse kımıldamadı yerinden. Bir tuhaf bakıyorlardı. Mataramı işaret ettim,

"Su," dedim, "biraz su istiyorum, yandım!"

Mataramın kapağını açıp yere çevirdim, düşen tek damlayı toprak yok etti o anda.

Kadın eve girdi, biraz sonra bir maşrapayla döndü. Maşrapayı aldım, şaşırdım. Bulanık bir suydu bu, karamsı. İçsen bir türlü, içmesen bir türlü. Duraksadığımı görünce konuştu kadın:

"Kusura kalma Tanrı misafiri, kusura kalma. En iyi suyumuz bu, kusura kalma. Ne yapalım, bizim de suyumuz bu, hemi de en iyisi."

Suyun içinde bişeyler vardı. Mendilimi çıkarıp süzerek bir yudum aldım. Kekremsi, toprak ve yosun kokulu bir suydu bu, eğer su denebilirse.

Maşrapayı uzatırken,

"Sağolun" dedim. "Sağolun. Biliyormusunuz, yakında sizler de doğru dürüst suya kavuşacaksınız. Devlet baba kuyular açtıracak buralara da, çeşmeler yaptıracak. Çoook uzaklarda kocaman kocaman dereler var, nehirler var, ırmaklar, göller var. İşte bunların suyunu tutacaklar koca koca bendler yapıp, biriktirecekler bu suları, sonra borularla akıtacaklar köyünüze de, tarlalarınız artık böyle çatır çatır yanmayacak susuzluktan. Tertemiz sular içeceksiniz, böyle kurtlu değil. Devlet, köylerde kuyuları aça aça yaklaşıyor buralara. Bu toprakların altında çok su var. Makinalar var, eşiyor toprağı, eşiyor, su çıkıyor tertemiz. Şöyle demirler dikiyorlar, pervaneler takıyorlar, yel estikçe dönüyor pervaneler ve de

suyu çekiyor aşağıdan. Su kaçırmayan odalar yapıyorlar, birikiyor buralara sular, sonra çeşme yapıp akıtıyorlar."

"Heye, biz de duymuşuzdur böyle bir şeyin olduğunu, ama görmemişizdir. Diyorlar, diyorlar ama, hani nerede, ne zaman? Sahipsiziz, soranımız yok, edenimiz yok, kalmışız çölyazıda böyle yalın yapıldak. Seçim zamanı şehirden adamlar gelir, oylarımızı isterler, bize verin derler, diller dökerler, yeminler ederler, alırlar oylarımızı, sonra kodunsa bul!.."

"Siz de onlara oyunuzu vermeyin, öğrenin artık kime oy vereceğinizi," dedi bir genç adam atından inerken.

Sonra ekledi elini uzatırken:

"Ben öğretmen Musa Dilek, hoşgeldiniz buralara."

Oradakilere isimleriyle sesleniyor, hallerini soruyordu.

"Aziz nasıl oldu?"

"Tanrı senden razı gelsin Musa örtmen. Eyidir, hastır, iyi olmuştur sayende. İçmiştir getirdiğin ilaçları, hapları, iyi olmuştur? Tarlada çalışmaktadır şimdi sayende. Bahar gelende örtmene bir kuzu keseceğim, der, başka şey demez. Çok hoşnut kalmıştır senden."

Öğretmen Musa güldü. Ötelerde oynayan bir çocuğa seslendi:

"Muhittin, gel bakalım, gözlerin nasıl olmuş?"

Çocuk çekinerek geldi, elini öpmek istedi

öğretmenin. Beriki öptürmedi. Öğretmen Musa, çocuğun gözlerine baktı yakından. Sonra çantasından çıkardığı bir şişeyi aldı,

"Şimdi ikişer damla daha, ondan sonra tamam."

Damlattı, temiz bir pamukla sildi. Çocuk bağırdı.

"Yandım aneeeeey!.. Yine yaktı Musa emoooo!"

"Varsın yaksın, hemen geçer. Yaktı maktı ama iyi de etti değil mi?"

"Heyye," dedi Muhittin... "Eyi etmiştir."

"Haydi yallah şimdi. Bak, dediğim gibi pis ellerinle bir daha gözlerini silersen, o resimli kitabı başkasına vereceğim. Şimdi bana Ali Rıza'yı çağır, koş bakalım."

Ali Rıza da geldi. Dizkapağı sarılıydı. Musa öğretmen sargıyı açtı, ilaçlarla temizledi, bir merhem sürüp yeniden sardı yaralı dizi.

"Haydi sen de kaybol bakalım."

Sonra gülerek döndü kadınlara:

"Size gelince, iyi haberlerim var ey kadınlar, toplanın bakalım şöyle. İki aya kalmaz suyunuz gelecek, kuyular açacaklar buraya da Çalıköy gibi. Hani anlattım ya geçenlerde, artezyen diye, ondan buraya da yapılacak. Kaymakam, bu müjdeyi ver, dedi, gider gitmez. Ben de veriyorum bu müjdeyi."

Sözü ağzında kaldı. Kadınlar, ellerini ağızlarına götürüp, hep bir ağızdan "lulululuuuuuu" çekmeye başladılar. Öğretmen Musa gülerek,

"Zılgıt çekiyorlar, bir şeye sevindiler mi, bir şeyden hoşnut kaldılar mı, işte böyle lulululu çekerler. Zılgıt çekmek denir buna," dedi.

Akşam eve dönünce, atı Efkâr dayıya uzatır uzatmaz ben de zılgıt çekmeye başladım. Ama beceremedim. Onları iyi bir güldürdüm, hiç olamazsa bu işe yaradı.

"Hayrola, bu zılgıt neden?"

"Şuradaki köye iki aya kalmaz su gelecek, onu kutluyorum."

Mutluydum, kıvançlıydım...

URFA YOLLARINDA

Komşu köyden Veli geldi, sazı elindeydi. Daha önce gelmek istermiş ama, işleri varmış, kusura bakmamalıymışım. Velinin sazı da sesi de ünlüymüş bu yörede, dillere destan.

Yemekten sonra bize Urfa türküleri söyledi. En çok "Ezo Gelin" türküsüyle, "Maral" türküsünü sevdim...

Kocaman bir ay doğmuştu Tektek dağlarının ardından. Cırcır böcekleri cızlıyordu durmadan. Ötelerde ara sıra köpekler uluyordu. Gökteki yıldızlar yine tutulacak gibiydi. Aşık Veli çalıp söylüyordu. Herkes büyük bir suskunluk içinde. Karşı damlarda içilen cıgaraların yanıp sönmesi, ateş böceklerini andırıyordu.

"...Dert ekerim/ Derdim çok/ Dert ekerim/ Çiftim gam/ Tarlam hicran/ Sürdükçe dert ekerim/ Ağlarım bilenim yok/ Göz yaşım silenim yok/ Yaralarım tazelendi/ Dermanıma gidenim yok..."

Velinin sesi de, saz çalması da çok güzel. Sazı

da. Sazının göğüs kısmı, sapı, sedef nakışlar içinde; Urfa'lı Aziz Çekirge usta yapıyormuş bu sazları.

Traktöre atlayınca, ver elini Urfa dedik sabahtan.

Aziz Usta'nın dükkânı çarşı içinde, bir handa. Bizi görünce yapmakta olduğu sazı bıraktı, fırladı yerinden, Rıza'ya, öbürlerine sarıldı,

"Vay vaaaay! Hoş gelmişsiniz, safa gelmişsiniz, başım gözüm üstüne, hoş gelmişsiniz, buyrun buyrun..."

Kısa iskemleler var burada, "kürsü" diyorlar. Kürsülere oturduk. Beni de tanıştırdılar. Aziz Usta çay söyledi ve tam beş bardak çay içirdiler. İkram...

Sazın nasıl yapıldığını anlattı bana:

"Bu ceviz ağacının kütüğüdür. En iyi saz, cevizden yapılır. Bir de yaprak saz vardır, ayrı ayrı parçalar yapıştırılır yaprak yaprak, şu gövde bölümü çıkar ortaya. Ama ben en çok oyma saz yapımını severim. Şu koca kütüğü alırım, şu aletlerle ana biçimini veririm, şu aletlerle de yavaş yavaş ince işlerine başlarım, göğüs bölümünü yapıştırırım, sapını, sonra perdelerini takarım, sedefleri keserim, şu nakışları da hafifçe oyduğum yerlere yapıştırırım, işte böyle saz çıkar ortaya..."

Aziz ustanın dükkânı çiçek içinde. Bir çiçeği kokladığımı görünce kalkıp tutuşturdu tenekeyi elime.

"Al bunu, Ankara'ya gidince bizi hatırlarsın koklarken."

"Bu çiçekler burada, senin dükkânında daha güzel Aziz usta, kalsın," dedimse de, almadı.

Çiçeğin tohumlarını işaret etti:

"Bak şimdi, şunlar var ya şunlar, buralarda zamanla bir sararma olacak, sonra içindeki tohumlar kararacak, çörekotu gibi, ama daha ufağı. Bunları yavaşça silkele, tohumlar dökülür, bir kutuya biriktir. Sonra bunun gibi boş bir zeytinyağı tenekesi al, tenekenin önce altını bir çiviyle del, suyun çıkması için. Sonra yine çiviyle tenekenin sağını solunu falan çeşitli yerlerinden del. İçine bir güzel toprak doldur, bu tohumları da o deldiğin yerlerden içeri ek. Zamanla çiçek buralardan çıkacak, pek hoş olur, işte tıpkı şunun gibi, anlamışsen?"

Anlamıştım.

Kucağımda Reyhan çiçeği tenekesi, Ayn-ı Zeliha Parkı'na gittik, yani buranın deyimiyle Anzelha parkına.. Doğru söylenişi Ayn-ı Zeliha. Zelihanın gözü anlamına geliyor. Kocaman bir havuz var burada, yanında Halil Rahman Camii. Havuzda kutsal balıklar var, kimsenin el süremediği, süremediği değil de sürmediği. Halk, bu balıklara karşı çok saygılı. Tutmak, öldürmek yasak. Zaten kimse tutmuyor. Üstelik haşlanmış nohut, marul yapraklarıyla besliyorlar. Gölün kıyısında haşlanmış nohut, marul satan çocuklar, adamlar var. Havuzun kıyısınca yürüdünüz mü, balıklar da sizinle birlikte geliyor, ara sıra kafalarını çıkarıyorlar. İnsanlara böylesine alışkın bu balıklar. Havuzda bir de ne var bilir misiniz? Su topu oyunu için iki fileli kale. Çocuklar, tıpkı balıklar gibi yüzüyor, balıklarla kucak kucağa, iç içe.

Balıkların öyküsü de var. Buralarda yüzyıllar önce yaşayan insanlar putlara tapıyorlarmış. Kral Nemrut'un, gelecek günleri okuyan bir bilimcisi varmış. Bu bilimci bir gün,

"Kralım," demiş, "bir gün bir çocuk gelecek dünyaya, bu putların hepsini kıracak..."

Kral, küplere binmiş, buyruk vermiş.

"Ne kadar çocuk varsa, ne kadar çocuk bekleyen kadın varsa, hepsi öldürüle!.."

Nemrut'un karısı Zeliha da karnında çocuklu.. Yalnızca bu Zeliha kaçıp kurtulmuş, şimdiki gölün yanındaki bir mağaraya saklanmış, çocuğunu burada doğurmuş. Ceylanlar, geyikler gelip sütlerini vermişler. Çocuk, yedi yaşına kadar böyle büyümüş. Adı İbrahim imiş. Sonra bir gün İbrahim çıkmış ortalığa, tüm putları yer ile bir etmiş. Yakalamışlar İbrahimi. Şimdiki gölün bulunduğu yere dağlar gibi odun yığıp yakmışlar. Sonra İbrahimi de yöresindeki tepenin üstünden mancınıkla bu ateşe atıp cezalandırmışlar. Ne var ki yanan odunlar balık, ateşlerde su olmuş, yani İbrahim kurtulmuş. Sonraları İbrahim çocuk, ileride İbrahim Peygamber olarak yaşamış gitmiş. Put dönemi de böylelikle bitmiş buralarda, öykü bu ya...

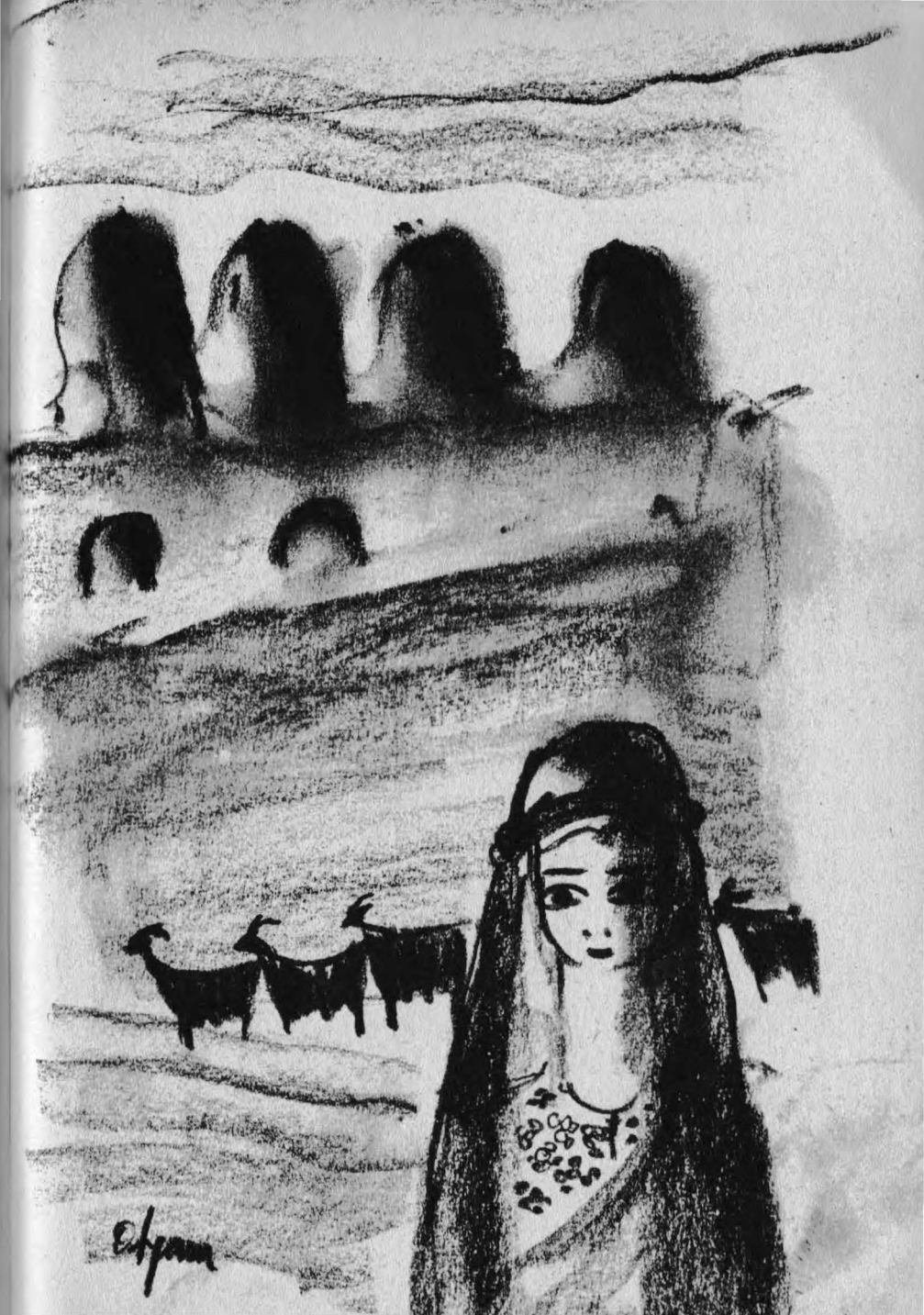
KOLUMA DÖVME YAPTIRIYORUM

Köydeki ve yöredeki insanların, kadın, erkek çoluk çocuk, hepsi dövmeli, alınlarında, yanaklarında, tam burunlarının uçlarında, kollarında, her yanlarında dövme var. Bu bir inanış.

Şeytan dürttü, acaba nasıl yapılıyor, nasıl oluyor da bu mor mor nakışlar deriye işliyor, çıkmamacasına?

"Madem ki merak ediyorsun, sana da yaptırırız olur biter."

Eve yaşlı bir nine geldi, buraların en usta dövme yapıcısıymış. Şaka maka derken kolumu uzattım. Pek kolay görülmeyecek bir yerini işaret ettim. Yaşlı kadın, sabunlu bir bezle kolumu bir güzel sildi, sonra bir tavuk tüyü çıkardı, yanında getirdiği şişeden kara bir sıvıyı fincana boşalttı, tavuk tüyünü batırıp koluma nakış çizmeye başladı. Bu bir kilim nakışıydı. Beş altı tane dikiş iğnesini yan yana getirdi, iplikle hepsini topluca bağladı.

Yan yana bağlanmış iğneleri kolumdaki nakışa batırıp çıkarmaya başladı. Önceleri sinek ısırır gibiydi bu batırışlar, ama giderek acımaya başladı. Çünkü kimi kez aynı yere batıyordu iğneler ve minik minik kan çıkıyordu. Bu acıya bir süre dayandım. Nakış da şöyle fasulye kadar işlenmişti. Bir aralık dayanamadım,

"İstemem yeter artık!" dedim.

Yaşlı nine kızdı:

"Sen erkek değilsen, neden dayanmirsen, ayıp değil mi kocca adamsen üstelik!.."

"Tamam nine. Benim erkekliğim bu kadar. Bir şeyi merak etmiştim, oldu, tamam."

Kolumu çektim. Yöremdekiler yine gülüyorlardı bana. İğnelenmemiş yeri sildim, nakışları yani. Bu sıvanın içinde barut, baca isi ve kadın sütü varmış. Bu sıvı, iğnenin battığı yerlerden içeri giriyor deri altına. Ertesi gün kolum biraz şişti. İster misin, dedim kendi kendime, tetanos kapayım? Üstelik bir hafta falan da su değmeyecekmiş. Bir ilaç kapağını aldım kaynattım, döğme yapılan yerin üzerini kapattım, sargıyla sardım. Böylelikle mikroplardan korundum. Bir hafta sonra açtım, kabuk bağlamış, zamanla o kabuk da düştü ve kolumda mor-kara bir nakış vardı artık.

ŞEYHMUZ İLE TANIŞIYORUM

Melek kız, yanındaki çocuğu işaret edip,

"Bu Şeyhmuz'dur ve de benim ağabeyimdir," dedi.

Şeyhmuz ile tanışmam, arkadaş olmam böyle başladı.

Şeyhmuz da babası gibi lhayvan güdüyor, dağ bayır. Tanıştığım tüm çocuklar gibi Şeyhmuz da okumak istiyor. Dedim ya, istiyorlar istiyorlar, ne var ki gidemiyorlar, çünkü okul yok, okul olan köy çok uzakta. Hali vakti iyi olanların çocukları tıraktörle, atla gidip geliyorlar okula. Yani yoksullar okula gidemiyor, okuyamıyorlar. Acı değil mi?

Şeyhmuzun bir tutkusu var, arkasından iz bırakıp giden uçaklar. En çok da bu iz neden oluyor, bunu merak ediyor. Bir gün onların izine bakarken dalıp gitmiş, iki hayvanı yitirmiş, ağadan da bir hayli dayak yemiş. Hayvanları sonra bulmuş ama,

"Çok kötü dayak yemişimdir, sırtlarım ve de kollarım çok ağrımıştır," dedi.

Oturduk duvarın üzerine, bu uçakları, giderken artlarından bıraktıkları duman izlerini, nedenlerini anlattım. Kocaman bir çoban köpeği geldi, bu kadar büyük çoban köpeği görmemiştim, korktum, çektim ayaklarımı yukarı.

"Korkma, bu bizim Uyanık'tır ve de babamındır, ikiyüz davara sahip çıkar, nerede hasta koyun var, kaldırır onları, gidemeyen oldu mu gelir babamın yanına boyuna ürür, haber verir gibi. Eşi benzeri yoktur buralarda."

Duvardan inip sevmeye başladı köpeği, o ise kocaman al dilini çıkarmış yalıyordu Şeyhmuzu, iştahla.

"Haydi tamam Uyanık, hemen eve gidesin artık, haydiiii."

Uyanık, oralı olmadı, oyun istiyordu sanırım.

"Haydi Uyanık, hemen eve gidesin demişimdir, haydi yallah."

Uyanık, yine oralı olmayınca Şeyhmuz, köpeğin sırtına biniverdi. Şaşırdım.

"Hey!" diye bağırdım. "Ne yapıyorsun, belini kıracaksın köpeğin, yapma dur!"

Şeyhmuz, oralı olmadı:

"Ben küçükken hep bunun sırtına binmişimdir, alışıktır."

"Ama o zaman sen küçüktün, şimdi seni çekemez."

Ne var ki Şeyhmuz ayağını yerden kesmiş, Uyanıka tıpkı eşeğe biner gibi binmişti.

Sonra indi, döndü yanıma. Uyanık da uzandı

ayaklarımızın dibine, kulağına konan sineklerden rahatsız, horultulu bir uykuya daldı.

Şeyhmuz ile oradan buradan, kent yaşamından, okullardan, uçaklardan, motorlardan, gemilerden söz ettik.

"Hepsini geç, ah bir okuyabilseydim, ah bir okuyabilseydim, şu koca Harran benim olmuş kadar sevinirdim, belki daha fazla. Musa örtmen gibi olsaydım. Musa örtmen, okutur, adamlar eder, doktordan ilaçlar alır, yaramızı onarır, gözlerimizi ilaçlar. İki sandık kitabı var. Ah bir okusaydım, çizmelerim olurdu Nahiye müdürü gibi, külot pantol falan. Bak şu ayaklarıma. Dikenden, çalılardan, çakıldan yara, nasır içinde. Ya seninkiler?"

Yine utandım, sıkıldım, sanki tüm bunların sorumlusu benmişim gibi.

"Bak Şeyhmuz, gün olacak buralarda da okullar açılacak. Gün olacak topraklarınız olacak, ağalar-dan kurtulacaksınız. Sularınız olacak, yollarınız, ama ergeç olacak. Benim ayağımın çatlaksız olması senin ayağının yaralarına iyi gelir mi? Gelmez. Yanlışlık ayaklarımızda değil? Sen ne diyordun. "Ağalar bizi boğaz tokluğuna çalıştırıyor, sömürüyor yani." Bizi sömüren bu ağalar gibi, ülkeleri sömüren başka büyük devletler, yani ağa devletler de var. O ağa devletler, yoksul ülkeleri sömürür, iliğini kemiğini yer bitirirler, mallarını ucuza kapatmak isterler, kendi mallarını pahalı satarlar. Onların kocaman kocaman fabrikaları var, adam öldürmek için akla gelen her

aleti yaparlar, sanki her an tüm dünya birbirine girecekmiş gibi hava yaratırlar. Sen de kendi ülkeni korumak için, durmadan bu silahlardan alırsın. Olması gerekenden fazla asker beslersin. Oysa böyle olmasa, o paralarla buralara da neler yapılmaz, yollar, okullar, değirmenler... Aklına ne gelirse... Bak Şeyhmuz, başka yerlerde fakir fukara ne yapıyor? Diyelim ki arıcıdır adamlar, kimisi denizden gölden balık tutar, kimisi nohut, fasulye, pirinç eker, şimdi bu işi yapanlar yan yana geliyorlar, birleşiyorlar, anan dediydi geçende, birlikten kuvvet doğar diye, birleşiyorlar, birlik olunca da kuvvetleniyorlar...

Kooperatif diye birşey var, ondan kuruyorlar, birleşmek yani."

"Komparifif mi?"

"Değil, kooperatif.. Ko o pe ra tif. Kooperatif. Gün gelecek buralarda da kooperatifler kurulacak, kim ne iş görüyorsa o işi görenler birlik olacaklar, kuvvetlenecekler. Gün gelecek sizler de birlik olacaksınız, hep birlikte türküler çağırarak çalışacaksınız, malınızı, ürettiklerinizi ona buna ucuza kapattırmayacaksınız, evler kuracaksınız, damızlık hayvanlar alacaksınız, peynirhaneler kuracaksınız, ahaaa şu kadar toprağa kümesler kuracaksınız, tavuklar olacak yumurtlayacaklar, makinalardan civcivler çıkartacaksınız, peynirler yapacaksınız, yağlar yapacaksınız, tıraktör mıraktör alacaksınız. Bu işler derin..."

Bilmem daha neler anlattım. Şeyhmuz ses etmeden dinlemiş, sadece,

"İyi olur, bir gün bunlar olursa hepsi iyi olur," demişti...

Anlattıklarım kafasını karıştırmıştı, anladım.

"Gideyim," dedi. "Yapılacak daha çoook iş var, iş bitmez buralarda."

CEYLAN YAVRUSU

Sabahtı.

Evde çalışanlardan Züleyha kadın, kucağında bir ceylan yavrusuyla geldi!

Dal gibi uzun bacaklı, kulakları dimdik, ürkek, gözleri daha bir güzel yavru, yavru ceylan. Burnu ziftle kapatılmış.

Bağırdım:

"Kim koymuş bu zifti buraya? Hayvan havasızlıktan ölecek, aman çıkartalım hemen!"

Züleyha kadın,

"Yooo yooo. Bu zifti çıkarırsak asıl o zaman ölür, dur telaşlanma oğul," dedi. Ekledi: "Bunlar var ya bunlar, tıpkı bebeler gibidir, bebeler gibi nazlı, nazik. Yavruyken yakalandı mı burunları hemen ziftlenir, diyelim altı ay kadar. Çünkü başka koku, yabancı koku öldürür yavruları. Bak şurda ekmek yapıyorlar, yakılan yaprakların kokusu, pişen ekmek kokusu, hatta seni süründü-

ğün o koku, hemen öldürür buncağızı, onun için burun ziftlenir, sökeyim deme, bişey olmaz ağzından alır soluğu, bakalım şehirde nasıl bakacaksın buna?"

"Ne? Bu benim mi?"

"Senindir, sana Şeyhmuz hediye getirmiştir, sabah erkenden."

Akşam kararlaştırdık. Yavru burada büyüyecek, sonra Tektek dağlarına bırakacaklar, özgürlüğüne, yabanıllığına kavuşacaktı. Kim ve ne olursa olsun özgürlük çalmak yok. Zaten içim yanıyor o otomobilli av aklıma düşende.

Tatilim bitiyor.

Gelecekte tatilde yine geleceğim, söz verdim. Bakalım artezyenler açılmış mı? Suya kavuşmuş mu bu gariban insanlar? Okul açılmış mı? Daha şimdiden nasıl da merak ediyorum?

saray, Şereflikoçhisar, ver elini Ankara..."

Üzgün, ama sevgiyle uğurlandık sabahın erinde. Arkamızdan sular döktüler, su gibi akıp gidelim diye.

Harran ovası, toz duman arkamızda kaldı.

Doya doya seyrettim yurdumu, yol boyu, doya doya.

Ne güzeldir memleketimiz.

Son gece ev doldu taştı. Herkes kendince bir armağan getirmiş. Nakışlı yün çoraplar, tiftik başlıklar, eldivenler. Kilim yastık, üzerlik otundan nazarlıklar...

Bir murra cezvesi, en küçüğünden. İki ceylan

derisi. Kurutulmuş ve içi doldurulmuş bir akbaba. Tencere gibi kafesinde gakkabuk öten bir keklik.

Ankara'ya otomobille döneceğim. Rıza'nın da işi varmış Ankara'da.

"İstersen vazgeç uçaktan," demişti.

Buradan Gaziantap'e otomobille gideceksin, orada uçak bekleyeceksin, bir sürü iş. Buradan bindik mi otomobile, Gaziantep, Adana, Pozantı, Akrinde. Arkamızdan sular döktüler, su gibi akıp gidelim diye.

Harran ovası, toz duman arkamızda kaldı.

Doya doya seyrettim yurdumu, yol boyu, doya doya.

Ne güzeldir memleketimiz.

BİR MEKTUP

İki ay mı ne geçti aradan, mektup geldi oradan.

Keşke hiç gelmeseydi.

"Evet, gönderdiğin armağanlar da geldi, hepsi sahiplerine verildi. Şeyhmuz, o renkli kitaplara, defterlere, alfabeye, kalemlere falan çok sevindi. Melek kız da nakış dikiş takımlarına. Bizler de o güzel armağanlara teşekkür ederiz. Onlara baktıkça seni anıyoruz. Sana güzel bir haberimiz var, YSE'nin yani Yol Su Elektiriğin mühendisleri, o iki köye de geldiler, artezyen açma çalışmaları başladı, su ilk ağızda bulundu. Gelecek yıl geldiğin zaman o kurumuş, çatır çatır çatlamış toprakları yemyeşil bulacaksın. Suyu içerken de mendilinle süzmeyeceksin. Sana billur gibi sular, ayranlar sunacaklar.

Sana bir de üzüleceğin bir haberimiz olacak. Eğer Şeyhmuz yazmamızı istemeseydi, yazmayacaktık. Elden ne gelir? Şeyhmuz tutturdu illâki yazın diye, biz de yazıyoruz, ne kadar üzüleceğini

.bile bile, dedim ya elden gelen bir şey yok.

O senin tanıdığın Çoban Mustafa, yani Şeyhmuz'un babası, koyunlarını almış her zamankı gibi, yaylıma götürmüş kavalını çalarak. Bilirsin, Mustafa çok iyi kaval çalardı. Uyanık da yanında, koyunların can bekçisi.

O gece köye dönmemiş, eh olur, sabah döner demişler, demişler ama, sabahleyin de dönmeyince telaşlanmışlar. Koyunlar sağalacak, sütleri alınacak. Koyunların sahibi deli olmuş. "Bu demiş, koyunları alıp sınırı geçti, kaçtı Suriye'ye, sattı oralarda." Fakat bizim bildiğimiz, tanıdığımız çoban Mastafa böyle bir iş, hele hırsızlık yapacak tipte bir insan değil, aksine yoksul ama namuslu, güvenilir bir kişi, buna olasılık yok dedik.

Şeyhmuz yollara düşmüş, yaylım yerlerini tek tek dolaşmış. Bir yerde sürüyü görmüş, tam sınırın yakınında. Hayvanlar birbirine sokulmuşlar. Başlarında Uyanık sıkıntılıymış. Şeyhmuz bağırmış: "Babaaaaa! Babaaaa!" diye. Yeniden bağırmış: "Babaaa!.. Babaaaa!" Neden sonra bir inilti gelmiş, yaşamasız. "Suuuu!.. Suuuu! Yandım suuuu!" diyormuş.

Şeyhmuz, yeniden bakınmış sesin geldiği yana. Bir de ne görsün? Babası Mustafa, mayınlı topraklarda, orada yatıyor, neredeyse paramparça. Gördün, oraları tekmil mayınlı, mayınlı topraklar. Anladık ki koyunlar mayınlı topraklara kaçmış. Mustafa da buralarda mayın yoktur bir diye arkasından gitmiş. Ne yazık ki ayağı bir mayına basmış ve kaldırınca... Dedik ya, mayın, ayağını basınca değil, kaldırınca patlar. Ve Mustafa ayağını

kaldırınca mayın patlamış. İki gün ölüm kalım savaşı vermiş. Şeyhmuz çocuk ne yapsın, "Dayan babaaam dayan!" demiş. "Şimdi geleceğiz, dayan benim babam, dayan!..."

Akbabalar, kartallar, kargalar dolanıp duruyorlarmış Mustafanın tepesinde, kan kokusunu çoktan almışlar, dolanıp duruyorlarmış. Şeyhmuz bir bakmış, Uyanık bu kez babasının yanında, dolanıp durur, o kan seven kuşlara karşı sahibini korumuş!

Şeyhmuz da bir iki taş alıp atmış. Biraz uzaklaşmış kuşlar.

Derken, Şeyhmuz soluk soluğa köye geldi, bağırıyordu bir yandan:

"Ey köy halkı, buldum, babamı buldum!.. Babam mayına düşmüş, param parça yatıyor ve yandım suuu, diyor. Koşun yetişin!..."

Tüm köy halkı tıraktörlerle, atlarla, kimi yayan koşup geldi olay yerine.

Evet sevgili arkadaşımız, gördüğümüz gerçekten tüyler ürperticiydi, yürek paralayıcı. Bir insan, neredeyse paramparça, mayınlı topraklarda yaşamla boğuşuyor, köpeği yanında onu kurtlara kuşlara karşı koruyor, siz ama siz, köy halkı, hiç ama hiçbir şey yapamıyorsunuz, sadece acı acı çaresiz bakıyorsunuz duruma...

Ezo kadın, yani karısı, bağırıyor bir yandan:

"Mustafaaaaaaaam!... Mustafaaaaaam!.." Yiğidim benim, ne edelim, ne yapalım, çaresiziz, dayan Mustafa'm! Dayan!.."

Yanında kızı Melek bağırıyor: "Babaaa! ba-

baaaa!" diye...

Bizler yaşlı gözlerle bakıyoruz. Kadınlar dizlerini dövüyorlar, feryat figan. Mustafa'nın sesi geliyor giderek yavaşlayan. Sadece "suuu!" dediğini anlıyoruz. Su, evet su, ama nasıl vereceksin? Nasıl gideceksin oralara? Mayının nerede olduğu belli değil ki. Zaten jandarma da fazla yaklaştırmıyor, ne yapsınlar?

Biz haberi alır almaz, ilçeye, il merkezine gerekli haberi duyurmuştuk.

Gözlerimiz yollardaydı.

Kartallar, akbabalar, leş kargaları dolanıp dururlar. Kimileri kanatlarını bile çırpmadan öyle duruyorlar, Mustafanın tepesinde. Uyanık, havlıyor, yerleri eşeliyor. Derken jandarmalar bir iki el silah attılar, kuşlar uzaklaştı. Kurtarma ekibi için yeniden haber ulaştırdık.

Ne yazık ki yetişemediler, biliyorsun mesafe uzak.

Hani görmüştük bir gün, pırpır dediğimiz askeri uçaklar var, onlardan geldi, yakından uçtu, dolandı, dolandı sonra uzaklaştı.

Güneş, tüm alevlerini sanki inadına çöl yazıya dökmüştü o gün.

Zamanla tüm sınırı, çölü ağır bir koku sardı. Dayanamadık, hane hane gerilere çekildik, koku yine geliyordu hafif bir yel esişte.

Pırpır uçağı yine geldi, beş on dakika yine dolandı, bu kez daha yakından. Gitti, yarım saat sonra yine geldi, yine alçaktan uçarak kağıt torbalarla kireç atmaya başladı. Kireç paketleri düştükce pat diye, bir beyaz duman yükseliyordu Mustafanın üzerinden. Derken Mustafa, kireçten bir me-

zara gömüldü.

Mayın arama ekiplerinin, yani başka bir deyimle kurtarma ekiplerinin gelmesinden bir gece önceydi. Başsağlığına Ezo kadına gitmiştik. Ezo kadın anlattı:

O sabaha karşı, evin kapısı tıkırdamış, kadın belki rüzgardır diye aldırış etmemiş. Daha sonra kapı tırmıklanmış. Gaz lambasını almış, gitmiş kapının yanına, dinlemiş dışarısını, kapı yine tırmalanıyor, iniltiler de geliyormuş. Kapıyı açmış, bir de ne görsün? Kapıda Uyanık, Mustafanın o sadık, o kocaman köpeği? Mustafanın köpeğinin ağzında Mustafanın kopmuş tek bacağı. Uyanık, bu sadık köpek, sahibinin o kopuk tek bacağını ağzına alıp, sürüye sürüye evine getirebilmiş.

Hepimiz kahrolduk.

Mustafayı sanki tümmüş sayarak o tek bacağı gömdük, törenle.

Biz evdeyken ve anlatırken Ezo kadın ağlamadan ağıt söylüyordu, gözleri bir noktaya çakılı, kapıya bakıp:

"Böyle mi gittin Mustafam? Böyle mi gelecektin Mustafam? Mustafam Mustafam... Mustafam..."

Ankara, Şubat 1978

ISBN 975–7273–53–8